

PRAKTIJKERVARINGEN MET EVALUATIE VOORDELTA

HOE EEN NATURA 2000- BEHEERPLAN TE EVALUEREN?

Een Natura 2000-beheerplan heeft een looptijd van zes jaar, daarna is een nieuw beheerplan nodig. Om een goed nieuw plan te maken is inzicht nodig in de ontwikkeling van de natuur en in de invloed die het eerste beheerplan op die ontwikkeling heeft gehad. Dit inzicht is nu voor het eerst op papier gezet in de Evaluatie van het beheerplan Voordelta. In dit artikel delen we de praktijkervaringen die met de evaluatie zijn opgedaan, zodat de volgende generatie beheerplannen daar zijn voordeel mee kan doen.

[Martine van Oostveen en Marcel Bommelé](#)

Het Natura 2000-beheerplan Voordelta was zes jaar geleden het eerste vastgestelde Natura 2000-beheerplan en is vorig jaar als eerste beheerplan geëvalueerd. Dat juist de Voordelta een voortrekkersrol vervulde, was omdat in dit beheerplan een deel van de natuurcompensatie voor Maasvlakte 2 is opgenomen (zie kader).

De evaluatie van het beheerplan is uitgevoerd door ecologen van Royal HaskoningDHV in nauwe samenwerking met Rijkswaterstaat. Bij deze evaluatie kon niet worden teruggevallen op eerdere ervaringen. Het WOt (Wettelijke Onderzoekstaken Natuur&Milieu, Wageningen Universiteit) heeft pas in oktober 2014 handige inhoudelijke hulpmiddelen uitgebracht die gebruikt kunnen worden bij de evaluatie. Die zijn echter nog niet in de praktijk beproefd. Bovendien gaat het WOt niet in op het proces rondom de evaluatie. Dit alles maakte dat de evaluatie een zoektocht was, waarin tal van onverwachte zaken opdoken. Daar is veel van geleerd. In dit artikel geven we een kort overzicht van de belangrijkste ervaringen die we bij de evaluatie van het beheerplan Voordelta hebben opgedaan. We hebben gemerkt dat evalueren het meest oplevert als continu de vinger aan de pols wordt gehouden. Verder blijkt het systematisch bijhouden van monitoringdata tijdens de looptijd van het beheerplan een belangrijke sleutel voor een goede evaluatie. Daarbij is het essentieel om de oorzaken van waargenomen veranderingen te kunnen duiden. Er moet tenslotte draagvlak zijn voor de uitkomsten van de evaluatie bij de partijen in het gebied. Hieronder werken we deze punten verder uit.

Relatie met Maasvlakte 2

Slechts weinig mensen kennen de Voordelta. Wél is de Tweede Maasvlakte bekend, een uitbreiding van het Rotterdamse Havengebied. Het noordelijke deel van het Natura 2000-gebied Voordelta was hiervoor het beoogde zeegebied. Er werd besloten de begrenzing van de Voordelta aan te passen, zodat Maasvlakte 2 (dit is inmiddels de officiële naam) kon worden gerealiseerd. Daar staat wel natuurcompensatie tegenover. Door de landaanleg is rond de 2000 hectare zandbanken en ondiepe zee van het Natura 2000-gebied Voordelta verloren gegaan. Om dit te compenseren zijn maatregelen opgezet onder de naam Natuurcompensatie Voordelta (NCV). De maatregelen van NCV zijn opgenomen in het beheerplan Voordelta en dragen bij aan het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Het gaat om rustgebieden voor de vogels grote stern, visdief en zwarte zee-eend en een kwaliteitsverbetering van het habitatype permanent overstroomde zandbanken.

Doelen vooraf formuleren

De evaluatie van een Natura 2000-beheerplan dient in de eerste plaats antwoord te geven op de vraag of de instandhoudingsdoelstellingen dichterbij zijn gebracht. Een evaluatie valt of staat daarom met concrete, toetsbare en meetbare doelstellingen. Deze horen dus al in het Natura 2000-beheerplan opgenomen te worden. Dit klinkt logisch, maar bleek in beheerplan Voordelta niet altijd te zijn gedaan. Bij behoud moet worden aangegeven hoeveel en welke kwaliteit behouden moet blijven, en bij een uitbreiding of verbetering uiteraard wat het beoogde einddoel is. Indien hier niets over bekend is, is het verstandig een onderzoeksverplichting of monitoring als maatregel op te nemen. In een volgende beheerplanperiode kan hier dan wél iets over gezegd worden.

Daarnaast dient de evaluatie antwoord te geven op de vraag of de maatregelen uit het beheerplan werken en voldoende zijn om de beoogde doelen te bewerkstelligen. Uit de monitoringsgegevens bleek bijvoorbeeld dat de

DE AUTEURS

Martine van Oostveen (06-54260751, martine.van.oostveen@rhdhv.com) is adviseur (mariene) ecologie bij Royal HaskoningDHV, Marcel Bommele (06-27038241, marcel.bommele@rws.nl) is projectleider Evaluatie Natura 2000-beheerplan Voordelta bij Rijkswaterstaat Zee en Delta.

aantallen roodkeelduiker zich, anders dan verwacht, van het doel verwijderd hadden. Dit is als aandachtspunt voor het volgende beheerplan geadresseerd.

Voorbeeld: embryonale duinen

Het voorkomen van habitattypen embryonale duinen was in het beheerplan Voordelta niet goed beschreven. De locaties waren slechts op hoofdlijnen aangegeven, zonder details over oppervlakte of kwaliteit. Dit was ook nooit gedocumenteerd in het gebied. Bij de evaluatie kon vervolgens niet aangegeven worden of het behouddoel was bereikt. Dit is opgelost door voorafgaand aan de evaluatie een inventarisatie te doen en beheerders en strandpaviljoenhouders te bevragen over de veranderingen van de duintjes de laatste jaren. Het behouddoel geldt immers voor de situatie op het moment van aanwijzen van als Habitatrichtlijngebied. Daarnaast is voor de nieuwe beheerplanperiode voorgesteld de embryonale duinen in het meetnet van Rijkswaterstaat op te nemen.

Tussenevaluatie is waardevol

Bij de Voordelta is na drie jaar looptijd van het beheerplan een tussenevaluatie uitgevoerd. Dit was erg nuttig; het verschaftte inzicht in welke informatie mist en waar bijgestuurd moest worden. Sprekend voorbeeld: van de habitattypen in het deelgebied Slikken van Voorne zagen we aankomen dat de inventarisatiegegevens uit de monitoring in het verkeerde jaar (na evaluatie) gepland stonden. Dit betekende dat er geen T1 was (alleen een T0), waardoor er geen vergelijkingsmateriaal zou zijn. Dit is opgelost door tijdig een extra monitoring uit te voeren.

Niet wachten met bijsturen

De Voordelta is een erg dynamisch gebied. Het ingestelde rustgebied, de Verklikkerplaat, groeide vast aan de kust. Ineens konden mensen de plaat oplopen, waardoor de zeehonden geen rust meer hadden, veelvuldige handhaving en communicatie hierover ten spijt. De zeehonden vertrokken naar de Middelpaat, een iets noordelijker gelegen zandplaat, waar ze meer rust vonden. Om deze rust te garanderen is na tussentijds onderzoek besloten het rustgebied Verklikkerplaat om te zetten naar de Middelpaat. Dit werd geregeld via aanpassing van het toegangsbeperkingsbesluit (TBB). Er hoeft dus niet gewacht te worden met het bijstellen van maatregelen tot het volgende beheerplan!

Voldoende monitoring en beheer

In de Voordelta waren veel monitoringsgegevens beschikbaar, vooral omdat vanuit NCV een omvangrijk onderzoeksprogramma was opgezet. Andere Natura 2000-gebieden hebben dit voordeel niet en zullen de evaluatie

met minder gegevens moeten uitvoeren. Voldoende monitoringsgegevens zijn echter essentieel om zinnige uitspraken over de toestand van de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen doen. Daarnaast is het beheer en de toegankelijkheid van de monitoringsdata van belang. Maak afspraken wie de bronhouder is en wie zijn vervanger en houd overal de metadata van bij. Als de bronhouder langdurig op vakantie is, met gegevens op zijn computer, dient iemand anders hier toegang toe te hebben en de data ook te snappen. Bijhouden van centraal opgeslagen monitoringsdatabases kan hieraan bijdragen.

Evaluatie vogel doelstellingen

Als een evaluatie in Vogelrichtlijngebieden wordt uitgevoerd, wees dan beducht op een juiste analyse. Instandhoudingsdoelstellingen zijn gebaseerd op een gemiddelde van vijf seizoensgemiddelden. Bij het beoordelen of het doel is bereikt, zullen de data ook op deze manier geanalyseerd moeten worden. SOVON heeft per vogelsoort in een bepaald Natura 2000-gebied een trendlijn beschikbaar. Het is ons gebleken dat

de trendlijn van SOVON niet op dezelfde methodiek is gebaseerd en dus niet gebruikt kan worden om het bereik van instandhoudingsdoelstellingen te evalueren. In overleg met SOVON is bepaald dat voor de evaluatie van vogels in Natura 2000-gebieden op dit moment het aantalsverloop het best bepaald kan worden op basis van een lopend vijfjarig gemiddelde van seizoensgemiddelde. We spreken hier bewust van een aantalsverloop en geen trend, om verwarring tussen beide termen te voorkomen. SOVON bekijkt momenteel of zij het programma TrendSpotter kunnen aanpassen om het geschikt te maken voor evaluatie van instandhoudingsdoelstellingen. Tot die tijd raden wij aan het lopend vijfjarig gemiddelde van het seizoensgemiddelde te gebruiken voor de analyse van vogeldoelen.

Data koppelen

Bij de Voordelta waren veel data beschikbaar. Om aan deze data betekenis te geven, hebben we veel gehad aan de volgende aanpak en insteek:

- Kijk naar omliggende gebieden en (inter)nationale ontwikkelingen.

Zo is te achterhalen of een eventueel probleem in het gebied zelf of extern wordt veroorzaakt.

- Om relaties met gebruik te leggen is monitoring van dit gebruik essentieel.
- Overleg met de personen die de monitoring uitvoeren, zoals vogeltellers. Zij zijn vaak al jaren in het veld aanwezig en zien eerder veranderingen en de oorzaak daarvan. Voorts geeft dit informatie hoe de data geïnterpreteerd moeten worden: hoe wordt er geteld en wanneer?

Voorbeeld: detailinformatie monitoring

Bij de Voordelta bleken twee slikrijke gebieden niet een-op-een met elkaar vergeleken te kunnen worden. In de Voordelta werd namelijk bij hoog water geteld op de slikken (Slikken van Voorne) en in het nabijgelegen Natura 2000-gebied met deelgebied, De Kwade Hoek, eveneens een gebied met slikken, werd juist met laag water geteld. Zonder deze kennis kunnen verkeerde conclusies getrokken worden.

Contacten warmhouden

Bij de totstandkoming van een beheerplan is veel contact met overheden, beheerders en gebruikers. Tijdens de looptijd van het beheerplan Voordelta is een deel van deze partijen jaarlijks bijeengekomen. Door het delen van informatie kon snel bijgestuurd worden, zoals het wijzigen van een TBB, zie eerder, of het aanscherpen van handhaving in een bepaald gebied. Daarnaast waren bij een acuut probleem de juiste personen snel gevonden. Deze overlegstructuren zijn erg waardevol gebleken en hebben mede bijgedragen aan de gunstige resultaten die tot nu toe zijn behaald.

Ondanks de ingestelde overlegstructuren bleek dat in de Voordelta onvoldoende afstemming was tussen vergunningvoorschriften en voorwaarden in het beheerplan. Zo waren er vergunningen afgegeven die onvoldoende rekening hielden met de voorwaarden en geadresseerde knelpunten in het beheerplan. Betrek dus ook de vergunningverleners bij de jaarlijkse overlegorganen, zodat het beheerplan bij hen op het netvlies blijft.

In het specifieke geval van de Voordelta was het belangrijk het ministerie van Economische Zaken (EZ) bij het evaluatieproces te betrekken. Dit ministerie moet instemmen met de evaluatie, aangezien zij de resultaten aan de EU moeten verantwoorden. Er wordt bijvoorbeeld gekeken naar de gebruikte monitoringsdata, de gevolgde analysemethodieken en de redenering van conclusies. In deze situatie is het logisch het ministerie van EZ vroegtijdig bij het evaluatieproces te betrekken, anders is er een risico dat

analyses opnieuw uitgevoerd moeten worden, met vertraging tot gevolg. Bij de evaluatie van het beheerplan Voordelta zorgde het late aanhaken van het ministerie van EZ gelukkig niet voor problemen.

Wenkend perspectief

De evaluatie heeft zijn nut bewezen. De leerpunten hebben geleid tot een beter Natura 2000-beheerplan Voordelta (2015-2021) die Rijkswaterstaat Zee en Delta in samenwerking met Royal HaskoningDHV heeft opgesteld. Dit nieuwe beheerplan heeft de grondgedachte 'voortzetten wat werkt, bijstellen waar dat nodig is en inspelen op de dynamiek van de Voordelta'. Zo wordt er bijvoorbeeld een extra rustgebied ingesteld om rust voor roodkeelduikers te garanderen en zijn de embryonale duinen in het monitoringsmeetnet opgenomen. In zijn algemeenheid is uit de evaluatie naar voren gekomen dat een brede analyse van proces en data en vroegtijdig overleg met de juiste personen en instanties bijdragen aan een afgestemd en toepasbaar resultaat.

In een volgend artikel gaan we in op de belangrijkste resultaten van de evaluatie en de aangepaste maatregelen in het nieuwe beheerplan Voordelta. Het ontwerp-beheerplan Voordelta heeft overigens van 28 november 2014 tot 8 januari 2015 ter inzage gelegen. Momenteel worden de zienswijzen verwerkt in het definitieve beheerplan Voordelta 2015-2021. ■